Viite: Sivistysvaliokunta torstai 13.11.2025 klo 12.00 / VNS 7/2025 vp / Asiantuntijapyyntö
Asia: VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanetin kirjallinen asiantuntijalausunto

Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet kiittää mahdollisuudesta lausua sivistysvaliokunnalle valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäisestä osasta.

Tulanet on 11 valtion tutkimuslaitoksen yhteistyöelin. Jäseniämme ovat Geologian tutkimuskeskus, Ilmatieteen laitos, Luonnonvarakeskus, Maanmittauslaitos, Ruokavirasto, Suomen ympäristökeskus, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työterveyslaitos, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus sekä Ulkopoliittinen instituutti. Nämä tutkimuslaitokset toimivat seitsemällä eri hallinnonalalla ja tuottavat tietoa, asiantuntemusta ja palveluja yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kannalta keskeisillä aloilla. Laitosten välillä tehdään monipuolista ja hallinnonalat ylittävää yhteistyötä. Niiden osaamista on hyödynnetty myös tulevaisuusselonteon valmistelussa.

Lausunnossamme keskitymme koulutuksen, osaamisen ja tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI) näkökulmiin sekä tutkimuslaitosten rooliin tulevaisuustyössä.

Tulevaisuusselonteon valmistelu ja hyödyntäminen

Tulanet pitää tulevaisuusselontekoa hyvin laadittuna kokonaisuutena, joka huomioi monipuolisesti erilaisia muutostekijöitä. Sen vahvuutena on hallinnonalat ylittävä yhteistyö, joka rakentaa poikkihallinnollista jaettua ymmärrystä. Systeeminen näkökulma ja vaikuttavien tekijöiden ristiintarkastelu ovat erityisen tärkeitä epävarmuuksia sisältävässä ennakointityössä. Selonteko tarjoaa hyvän pohjan valtionhallinnon yhteiselle ja jatkuvalle ennakoinnille, ja sen hyödyntämiseen pitkäjänteisen politiikan perustana tulee panostaa.

Jatkossa on hyvä panostaa tulevaisuustyön nopeuttamiseen ja prosessin keventämiseen, jotta voidaan reagoida ketterästi toimintaympäristön jatkuviin muutoksiin ja vahvistaa selonteon tulevaisuusorientoituneisuutta. Nyt selonteko jää monin paikoin yleiselle tasolle ja käsittelee osin asioita, jotka tapahtuvat jo nyt, mikä heikentää selonteon hyödynnettävyyttä.

Jatkotyössä on tärkeää syventyä tiedekentän tunnistamiin tulevaisuuden epävarmuuksiin, niiden yhteisvaikutuksiin ja vaihtoehtoisiin skenaarioihin. Esimerkkinä käynnissä olevista käännepisteistä voidaan mainita Golf-virran mahdollinen

pysähtyminen, jonka vaikutuksista yhteiskuntaan, talouteen ja ympäristöön ei ole riittävästi ennakointitietoa varautumisen tueksi.

Valtioneuvoston tulevaisuustyössä olisi jatkossa hyvä vahvistaa yhteistyötä kansainvälisten ennakoinnin asiantuntijoiden kanssa esimerkiksi heikkojen signaalien ja villien korttien tunnistamisessa. Pohjatyössä tulisi hyödyntää laajemmin kvantitatiivista tutkimusaineistoa. Lisäksi erillinen syväanalyysi taloudellisiin ja kilpailukykyyn vaikuttaviin toimintaympäristön muutostekijöihin ja epävarmuuksiin voisi olla hyödyllinen lisä tulevaisuusselontekoon.

Selonteossa todetaan, että valtionhallinnon ennakointityö on toiminut taustamateriaalina kansallisissa TKI-valinnoissa. Ennakointityön tuloksia tulisi hyödyntää laajasti myös elinkeinoelämässä ja näin rakentaa julkisen ja yksityisen sektorin jaettua ymmärrystä tulevaisuuden haasteista ja mahdollisuuksista.

Instituutioiden merkitys ja toimintaedellytykset

Selonteossa tunnistetaan kansalaisten luottamuksen merkitys instituutioihin ja sen vaikutus tulevaisuuteen. Vahvat instituutiot ovat keskeisiä koulutuksen ja osaamisen tason nostamisessa, mikä puolestaan tukee innovaatiotoimintaa, talouskasvua ja demokraattisen yhteiskunnan toimintakykyä.

Suomalainen tutkimuslaitosjärjestelmä on ainutlaatuinen monitieteinen ja hallinnonalat ylittävä valtionhallinnon resurssi, jolla on kyky vahvistaa yhteiskunnan tulevaisuusvalmiuksia monimutkaisessa ja muuttuvassa toimintaympäristössä. Tutkimuslaitoksilla on monia institutionaalisia tehtäviä ennakoinnin ja sen keskeisten aihepiirien parissa. Niillä on käytössään työkaluja, kuten tietoaineistoja, tutkimus- ja teknologiainfrastruktuureja sekä konkreettisia menetelmiä, joiden avulla ne voivat tehdä ja seurata yhteiskunnassa tapahtuvaa muutosta. Tuotettua tietoa käytetään laajasti päätöksenteon tukena ja elinkeinoelämässä.

Tutkimuslaitosten rooli koulutuksen ja osaamisen ketjussa yliopistojen ja käytännön työelämän välimaastossa jää usein vähemmälle huomiolle. Työskentely tutkimuslaitoksissa edistää tutkijoiden siirtymistä monipuolisiin tehtäviin elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa, ja siten osaamisen siirtymistä käytäntöön. Lisäksi tutkimuslaitokset tarjoavat tutkijoille postdoc-vaiheen tehtäviä, jotka pätevöittävät vaativiin tutkimustehtäviin eri aloilla sekä väitöskirjatutkijoille työpaikkoja ja ohjausta.

Instituutioiden toimintaedellytyksistä on huolehdittava myös julkisen sektorin säästöpaineissa. Tutkimuslaitosten rahoitus on vähenemässä hallituksen säästö- ja sopeutustoimien seurauksena vuoteen 2027 mennessä pysyvästi noin 50 miljoonalla eurolla.

Resurssien heikentämisen sijaan tulisi vahvistaa tutkimuslaitosten asemaa yhteiskunnan tulevaisuusvalmiuksien tuottajina. Tämä tarkoittaa panostamista tutkimuslaitosten tietopohjaista päätöksentekoa tukevaan, osaamista kehittävään ja kokonaisturvallisuutta vahvistavaan toimintaan sekä niiden TKI-toiminnan vahvistamista.

Helsingissä 12.11.2025

Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet

Petteri Taalas, puheenjohtaja

Sanna Marttinen, toiminnanjohtaja